

AKTIV LANDSBYGD

Till Södermanlands lantbruk och landsbygd | #03 2018

Rovdjurs-
inventering

Ett allvarligt hot:
Antibiotika-
resistens

TEMA: TORKKAN

Läget i Södermanland:
Jordbruket · Viltet · Djurskyddskontroller

Vattenläget
i länet

Beredskap vid
brandrisk

Ledare

I torkans spår

Sommaren 2018 har varit den varmaste och torraste på mycket länge. Enligt SMHI var juli den varmaste på över 260 år. Detta har många i vårt land njutit av och efter semestern samtals det mycket på arbetsplatser runt om i landet om det fantastiska sommarvädret. Men för alla är denna sommar inte lika fantastisk. För många av landets lantbrukare, djur- och skogsägare så har denna sommar varit katastrofal.

En sommar som sannolikt kommer att påverka en hel näring i flera år framöver.

Följderna av det varma och torra vädret påverkar länet brett. Det har sedan juni varit brist på bete, vi ser historiskt låga skördar på både grovfoder och spannmål, vattennivåerna i samtliga vattenresurser ligger under det normala och risken för skogsbränder har varit mycket stor. Detta har lett till konsekvenser inom berörda näringar under sommaren och kommer fortsätta göra så. En del regn under augusti och fortsatt relativt varmt väder har bidragit till att gräset börjat växa, dock med lokala variationer. Betesmarkerna börjar åter erbjuda foder till djuren och det ser ut att kunna bli en hygglig återväxt för en sen grovfoderskörd. Förhoppningsvis kan det justera upp grovfoderbalanserna en aning. Det är viktigt att alla tillgängliga grovfoderarealer skördas. Allt grovfoder kommer att behövas till vintern och våren.

Extrema vädervariationer, som en följd av klimatförändringar, både kortsiktiga och långsiktiga, är sannolikt något som

vi kommer att påverkas mer av framöver. På några få årtionden har temperaturen ökat globalt till följd av stigande halter av växthusgaser i atmosfären. Sommarens varma väder har inte bara drabbat Sverige, utan även stora delar av Europa, Ryssland och Australien. Spannmålsskördarna är betydligt lägre än väntat även i dessa områden vilket medför att världsmarknadspriset stiger.

Förändringar i klimatet kommer att påverka förutsättningarna för jordbruket i Sverige. Vädret förväntas bli varmare och rikare på nederbörd. Variationen i nederbörd mellan sommar och vinter tros öka i stora delar av landet. Väderhändelser som skyfall, översvämningar, värmeböljor och torrperioder förväntas också öka i ett förändrat klimat. Detta kommer att kräva en ökad beredskap i den mån det är möjligt. Jordbruket kommer att möta nya utmaningar. Samtidigt som lantbruket idag på många platser kämpar med låg lönsamhet måste det till exempel klara av att anpassa odling och produktion till ett förändrat klimat. Detta kommer kräva långsiktig kompetensutveckling inom dessa områden där länsstyrelsen kommer att vara en viktig part.

Länsstyrelsen har, sedan början av sommaren, tillsammans med andra myndigheter, organisationer och branschen arbetat aktivt med att identifiera och genomföra åtgärder som kan lindra torkans konsekvenser. Samarbetet har varit mycket gott och konstruktivt. Jag vill särskilt lyfta det goda samarbetet med LRF som har kommit med förslag på åtgärder samt hjälpt länsstyrelsen få en bild över läget i länet. I tider som dessa är det viktigt att ställa

För många av landets lantbrukare, djur- och skogsägare har konsekvenserna av vädret varit katastrofala och kommer sannolikt att påverka dessa näringar i flera år framöver.

upp för varandra. Kom ihåg att fråga din granne och kollega hur de mår och att det finns det möjlighet att ta stöd av LRF:s omsorgsgrupper om det behövs.

Länsstyrelsen har genomfört en rad åtgärder kopplade till torkan. Vi har bland annat förenklat handläggning av tillstånd kopplade till torkan, vi gav tidigt dispenser för skörd på träda och skyddszoner, lanserat förmedling av betesmarker och grovfoder, haft beredskap i händelse av skogsbrand, inventerat vattentillgången samt genomfört extra rådgivningsinsatser. Vi har även omfördelat resurser för att prioritera arbetet med verksamhet kopplat till torkan. Arbetet pågår fortfarande intensivt. Viktigt att veta är att avvikelser kopplade till torkan inte kommer att påverka tvärvillkorsavdragen.

På grund av torkan meddelade Regeringen, i slutet av juli, att ett krisstöd på 1,2 miljarder kronor kommer för att mildra torkans konsekvenser. Drygt 400 miljoner kronor av dessa kommer i år att gå till nöt-, mjölk- och fårproducenter. Utbetalningen kommer att genomföras av Jordbruksverket och det är meddelat att den kommer att ske under december 2018. Hur krisstödet 2019, drygt 700 miljoner kronor, kommer att fördelas och när de ska utbetalas är ännu inte

fastställt. Regeringen har även beslutat om höjda förskottsutbetalningar inom vissa stöd för att underlätta för lantbrukarna.

Utöver de åtgärder som är direkt finansiella stöd, så satsar Jordbruksverket även pengar på kompetenshöjande åtgärder. En sådan insats är åtta miljoner kronor som ska leda till kompetenshöjning inom likviditets- och foderplanering bland landets lantbrukare.

I min förra ledare skrev jag om vikten av dialog och samverkan. Vid kriser är detta inte bara viktigt utan nödvändigt. Torkan 2018 kommer påverka många näringsverksamheter negativt i flera år framöver. Genom fortsatt gott och konstruktivt samarbete är min förhoppning att vi kan lindra denna påverkan.

Johan Varenius
Landsbygdskontor

johan.varenius@lansstyrelsen.se

LÄNSSTYRELSEN
Södermanlands län

Länsstyrelsen Södermanlands län

Länsstyrelsens växel	010-223 40 00
Jordbruksrådgivning/SAMinternet	0771-67 00 00
Djurskydd jourtelefon	010-223 41 50
Rovdjur jourtelefon	010-223 41 80
Rovdjursobservationer	www.skandobs.se

Landsbygdskontor, chef för Landsbygdsheten

Johan Varenius

Jordbruksrådgivning

Adam Adobati, Susanna Alanko, Malin Almquist, Jan-Erik Dalmo, Carolin Engström, Christina Erdtman Johansson, Matilda Eriksson, Bodil Hahn, Ulrika Hägertorp, Sofia Lloyd, Johan Moberg, Carolin Nilsson, Malin Nilsson, Monika Petersson, Petter Steen, Martin Tärning

Landsbygdsutveckling

Jenny Askenfelt, Elin Ehrén, Marcus Forss, Klas Fredriksson, Kajsa Karlsson, Åsa Kuhlau, Tove Lund, Jan Petersson, Helena Söderlund

Jakt och viltförvaltning

Lovisa Häggström, Josefin Linusson, Viktor Tylstedt

Veterinära frågor

Ann Jaconelli, Marie Larsson, AnnaMaria Estensson

Fiske och vattenbruk

Thomas Stenström

Livsmedelsstrategi

Karin Larsson

Förprovning av djurstallar

Malin Nilsson, Kristina Thunström

Djurskydd

Fredrik Berg, Kim Björk, Jennie Eklund, Carolin Engström, Matilda Eriksson, Sara Henrysson, Kristina Holmström, Ulrike Segerström, Monica Ångelult

Våra e-postadresser

fornamn.efternamn@lansstyrelsen.se
Undantag från principen kan förekomma då den är gemensam för hela landet.

Landsbygdsheten

Besöksadress: Stora Torget Nyköping
Postadress: 611 86 Nyköping

Brev som gäller jordbruksrådgivning (SAM-ansökan) ska skickas till:

Länsstyrelsen i Södermanlands län, FE 13,
Box 204, 826 25 Söderhamn

Brev som gäller projekt- och företagsstöd samt miljöinvesteringar ska skickas till:

Länsstyrelsen i Södermanlands län, FE 34,
Box 204, 826 25 Söderhamn

AKTIV
LANDSBYGD

Aktiv Landsbygd utkommer med fyra nummer 2018 och utges av Länsstyrelsen i Södermanlands län

Redaktion: Matilda Eriksson, Jenny Askenfelt, Johan Moberg, aktivlandsbygd.sodermanland@lansstyrelsen.se

Produktion: Ditt Kreativa Team i Nyköping AB

Omslagsbild: Lars Jansson

Tryck: TMG Taberg. Tryck och papper är Svanenmärkt

TEMA:TORKAN

TORKAN & JORDBRUKET

Sommarens torra väder har haft konsekvenser för hela samhället. Men även om många drabbats av torkan så är det jordbruket som drabbats hårdast. För jordbrukarna har konsekvenserna av torkan varit tydliga och direkta. Grödor som inte växer och dålig återväxt i betesmarker har resulterat i kraftigt minskade skördar samt foderbrist. Myndigheterna har vidtagit ett flertal åtgärder för att underlätta för och hjälpa de lantbrukare som drabbats.

Text: Christer Fredriksson, christer.fredriksson@lansstyrelsen.se Foto: Lars Jansson

Åtgärder, exempel

- › Utsäde av vårspannmål har beviljats förlängt saluföringsdatum
- › Kemikalieinspektionen har, i samverkan med Jordbruksverket och Livsmedelsverket, beslutat att det nu är tillåtet att använda skörd från gräs- och klöverfröodling som behandlats med växtskyddsmedel som foder
- › Jordbruksverket beslutar om undantag från kravet på att mjölkkor som vistas ute ska ha tillgång till växtmaterial som kan betas. Undantaget gäller för hela landet.
- › Det nationella krisstödet
- › Distriktsveterinärerna utbildas extra på ämnen som foderbrist och växtförgiftning för att kunna ge ännu bättre stöd till djurägare
- › Lantbrukare kan bryta sådd av gröda på ekologiska fokusarealer som växer dåligt och så in valfri gröda för att få fram grovfoder till djuren
- › Jordbruksverket planerar för att lantbruksföretag i höst ska kunna ta del av subventionerad kreditrådgivning, inom ramen för landsbygdsprogrammets budget. Rådgivningen ska hjälpa lantbrukarna att stärka sin likviditet

Läs mer på Jordbruksverkets webbplats, www.jordbruksverket.se

Generella dispenser

- › Skörd av ekologiska fokusarealer och trädor utanför kompensationsområden, nationellt
- › Skörd av ekologiska fokusarealer och trädor inom kompensationsområden, Södermanlands län
- › Skörd av skyddszoner, Södermanlands län

Dispenser som behöver sökas

- › Utfodra ekologiskt certifierade djur med konventionellt foder (Jordbruksverket)
- › Tillskottsutfodra i betesmarken med skötselvillkor (Länsstyrelsen Södermanland)

LRF har öppnat en telefonlinje dit lantbrukare kan ringa för att få stöd.

› **0771-18 08 11**

JORDBRUKSSTÖD

Påminnelse om aktivitetskrav på jordbruksmark

Ni som hade arealkontroll 2017 och fick avvikelser för att ett eller flera av era skiften saknade aktivitet, kommer att få ett återbesök av oss under hösten. Detta för att vi ska se om aktivitet utförts på dessa skiften i år. Om så inte är fallet kommer ni sanktioneras för både 2017 och 2018 och blocken kommer att ändras till "Ej stödberättigande". Med aktivitet menas: odlat, låtit beta, putsat, slagit av eller jordbearbetat beroende på om det är åker eller betesmark det handlar om. Vi föranmäler kontrollen via brev max två veckor innan vi kommer. ■

JORDBRUKSSTÖD

Undantag om aktivitetskrav på betesmark på grund av torkan

Det finns betesmarker som blivit helt brända av sommarens extremvärme och därför har djur inte släppts på dessa. Vid en eventuell fältkontroll är det länsstyrelsen som avgör om marken har tillräcklig brist på fodervärde för att avvikelser inte ska göras. Om du behöver tillskottsutfodra dina djur under betesperioden, ska du i första hand göra detta på åkermark. Har du betesmarker med särskilda värden, måste du kontakta Länsstyrelsen för att få dispens att fodra där. Har du ingen dispens kan det ge avvikelser vid kontroll. ■

TEMA:TORKAN

TORKAN & BERED- SKAP

Skogsbrandsrisk. Vid normal beredskap genomförs förebyggande arbeten kring skogsbrandrisken. I det förebyggande arbetet har länsstyrelsen planer att följa, där några av de främsta är *krisledningsplan*, *plan för övertagande av räddningstjänst* samt *plan för skogsbrandsflyg*.

Text: Totte Arvidsson, totte.arvidsson@lansstyrelsen.se Foto: Lars Jansson

- › **Krisledningsplanen** beskriver hur organisationen ska utformas och arbeta under en samhällsstörning.
- › **Plan för övertagande av räddningstjänst** har sammanfattningsvis instruktioner och rutiner för hur länsstyrelsen, vid behov, tar över räddningstjänstansvaret.
- › **Plan för skogsbrandsflyg** innehåller instruktioner kring användning av skogsbrandsflyg som hjälpmedel för att upptäcka bränder. Ett flygplan flyger enligt fastställda rutter över länet för att spana efter bränder i skog och mark. När planet flyger och hur många flygningar som görs, bedöms utifrån angivna kriterier i relation till aktuella brandriskvärden. Om en brand uppmärksammas förmedlas informationen vidare, så att insatser kan göras.

Tjänsteman i beredskap

Länsstyrelsen har en funktion kallad tjänsteman i beredskap (TiB). TiB har jour dygnet runt, året om. Den person som är TiB tar emot samtal om händelser i länet som exempelvis kan innebära att länsstyrelsens krisledningsorganisation behöver aktiveras. Rollen som TiB innebär även omvärldsbevakning för att följa läget i länet och i övriga omvärlden. Under normala förhållanden hålls ett avstämningsmöte en gång i veckan med länets aktörer, exempelvis räddningstjänst, polis, landsting och kommuner.

Kommunikation internt och externt

Under eldningsförbudet inkom flera frågor från medborgare och media, genom samtal och sociala medier, som i första hand TiB svarade på. Information publicerades på länsstyrelsens webbplats angående eldningsförbudet samt brandrisken i länet. Webbplatsens information fanns även översatt till flera språk exempelvis engelska, finska och arabiska.

Vidare har länsstyrelsen under sommaren deltagit i nationella samverkanskonferenser med anledning av den höga skogsbrandsrisken, under ledning av Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB).

Sommaren 2018

Under sommaren 2018 har brandrisken i stora delar av Sverige varit extremt hög, likaså i Södermanlands län, vilket ökade risken för skogsbränder. Länsstyrelsen i Södermanland arbetade förebyggande inför en eventuell skogsbrand i länet genom att exempelvis:

- › Samordna (genom TiB) och genomföra ordinarie och extrainsatta avstämningsmöten med bland annat länets räddningstjänster. Ett av resultaten från dessa avstämningsmöten gav bland annat det regionala eldningsförbud som länsstyrelsen fattade beslut om under delar av sommaren.
- › Inventera de sjöar och vattendrag i länet som är tänkbara att användas vid behov av vattenbombning med flygplan eller helikopter.

Övriga insatser under sommaren

- › Samverkan skedde med Lantbrukarnas riksförbund (LRF) i syfte att bidra till att identifiera resurser hos länets lantbrukare, som räddningstjänster skulle kunna nyttja vid eventuell brandbekämpning.
- › Länsstyrelsen i Södermanland har periodvis lånat ut personal till andra länsstyrelser för att stärka upp sitt krisledningsarbete i samband med bränderna, exempelvis i Gävleborg och Dalarna.

"Länsstyrelsen har en funktion kallad tjänsteman i beredskap (TiB). TiB har jour dygnet runt, året om."

TEMA:TORKAN

VATTENLÄGET I LÄNET

Den torra och varma sommaren har inneburit en stor inverkan på grundvattennivåerna i både stora och små grundvattenmagasin, samt lett till låga flöden i flera vattendrag och sjöar. Låga grundvattennivåer kan leda till att brunnar sinar, att kvaliteten försämras samt problem med saltvattenintrång i kustnära områden.

Text: Anna Forslund, anna.forslund@lansstyrelsen.se Foto: iStock

Redan förra sommaren varande SGU och SMHI för låga grundvattennivåer. Hösten och vintern 2017/2018 var dock ganska nederbördsrik vilket gjorde att vattnet fylldes på i reservoarer inför sommaren. Den ovanliga värmen redan i maj orsakade en kraftig ökning av vattenförbrukningen. Många vattenverk gick på högvarv och hade inte tillräcklig kapacitet för att pumpa det vattnet som behövdes. Flera kommuner införde därför bevattningsförbud.

Enkät till kommunerna

För att få en samlad bild av vattenläget i länet skickade länsstyrelsen i början av augusti ut frågor till länets kommuner. Enkäten visar att länets kommuner ser att grundvattennivåerna är under det normala men de är ändå förhållandevis bra jämfört med förra året. I flera kommuner var nivåerna lägre sommaren 2017. För enskilda brunnar är det generellt lägre än normalt och flera kommuner har gjort åtgärder för

att hjälpa enskilda. Till exempel har fastighetsägare i Trosa rapporterat om dålig tillgång och vattenposter har upprättats. Sörmland Vatten har hjälpt och fyllt på sinande brunnar i Katrineholm, Vingåker och Flen.

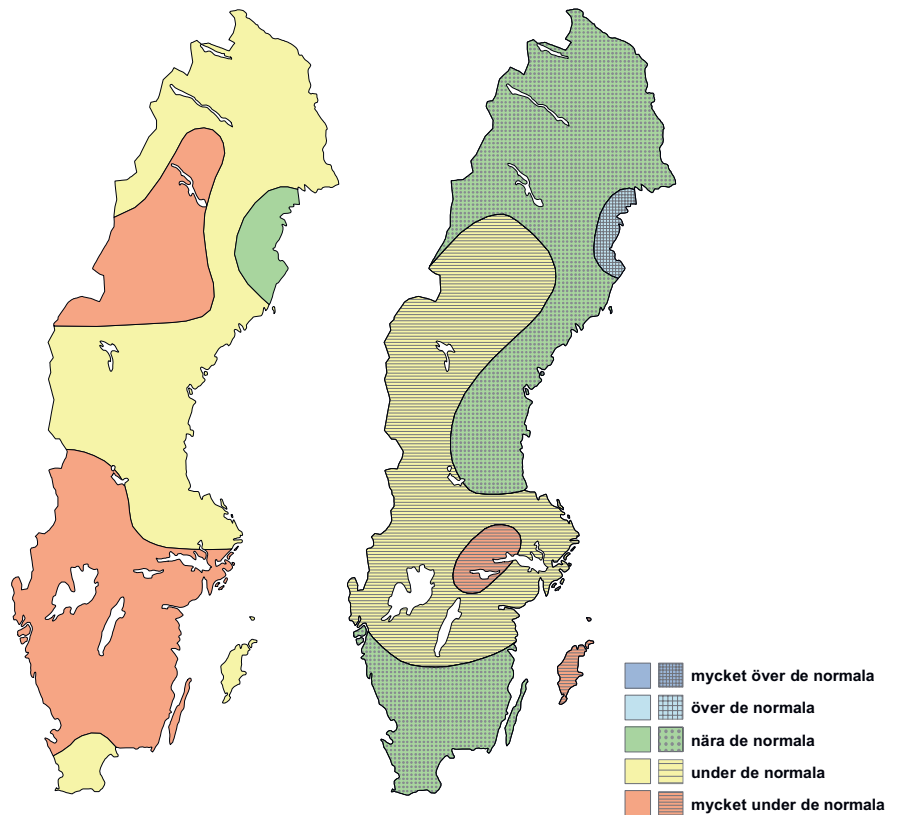
Grundvattennivåerna förväntas sjunka ytterligare under slutet av sommaren tills grundvattenmagasinen börjar fyllas på igen i höst. Brunnägare bör vara försiktiga med sina vattenuttag, särskilt de som bor

i områden med risk för grundvattenbrist, såsom kustnära områden och områden med risk för saltvattenintrång.

Nya åtgärder mot vattenbrist

Långsiktig planering och samordning är viktig för att förbereda för en framtid med en mer osäker tillgång på vatten. En förändring av klimatet kan medföra att vi får längre perioder av torka men också ökad risk för översvämningar. Länsstyrelsen arbetar med både förebyggande arbete mot vattenbrist och hantering av akuta situationer. Tillsammans med kommuner och andra aktörer arbetar länsstyrelsen med att ta fram en vattenförsörjningsplan för länet. Planen kommer ge en lägesbild av tillgängliga vattenresurser, identifiera möjliga hot samt behovet av dricksvatten i dag och i framtiden. Syftet är att säkerställa tillgången på dricksvatten på lång sikt. I slutet av augusti presenterade regeringen även ett omfattande åtgärdspaket mot vattenbristen. Det innehåller riktade satsningar till myndigheter för att arbeta med vattenbristfrågan. Länsstyrelsen, Livsmedelsverket, kommunerna, Jordbruksverket samt SGU får resurser för att arbeta med nödvattenplanering, stöd för utveckling av regionala vattenförsörjningsplaner och kunskapshöjande insatser om vatten. ■

Mätningar i grundvattenmagasin

SGUs mätningar visar att nivån i de små grundvattenmagasin är mycket under det normala för årstiden. Låga nivåer i små grundvattenmagasin påverkar framförallt enskilda brunnar. Den senaste månaden har magasinerna sjunkit med ca 20-30 cm, vilket är en normal avsänkning för året. Stora lokala variationer kan förekomma på grund av variationer i nederbörden. De stora grundvattenmagasin är under de normala och det har skett en snabb minskning den senaste månaden. Karta: SGU

Stora grundvattenmagasin

Stora magasin finns i stora sand och grusåsar, rullstensåsar. Vattnet ligger här djupare, mycket vatten kan lagras och de regerar långsamt vid nederbörd. Flera kommuner tar sitt dricksvatten från dessa.

Små grundvattenmagasin

Små magasin finns ofta i berg eller jord som är tätare. Magasinen regerar snabbt vid regn och kan lagra mindre vatten. Låga nivåer i små grundvattenmagasin påverkar framförallt enskilda brunnar

Nya kollegor i naturvårdens tjänst

Har du sett några grå minibussar fara omkring i naturen på senaste tiden? Då kan det vara Skogsstyrelsens arbetslag inom regeringssatsningen "Naturnära Jobb" som är ute på uppdrag!

Text: Janni Servin Foto: Rolf Lundström

Bussarna är fullt lastade med röjsågar, räfsor, sopsäckar, skyltar och annat som är bra att ha när man ska ta hand om, och tillgängliggöra vår gemensamma natur. I första hand rör sig arbetslagen i länets naturreservat. Arbetslagen utgörs av

personer som nyligen kommit till Sverige och/eller personer som varit utan arbete under en längre tid. I Södermanland finns för närvarande två arbetslag, stationerade i Eskilstuna och Nyköping med vardera 18 stycken deltagare.

Arbete utförs över hela länet och uppgifterna kan till exempel bestå av att utföra naturvårdsinsatser i naturreservat, upp- rustning av vandringsleder, skötsel av kulturlämningar och strandstädning.

Om du skulle behöva komma i kontakt med arbetslagen, till exempel om en buss eller ett släp står i vägen så hittar du telefonnumret till aktuell arbetsledare i fönster- rutan på bilarna. ■

Vill du veta mer om Naturnära Jobb

Besök skogsstyrelsen.se/naturnarajobb eller kontakta Janni Servin på telefon 010-223 43 74 eller e-post janni.servin@lansstyrelsen.se

Tussilago är en säker vårsignal. När blommar den hos dig?

Foto: Gert Olsson/Scandinav

Gillar du att följa naturens kalender?

Då kan du bidra till miljö- övervakning och forskning!

Förändringar i naturens kalender är den tydligaste biologiska effekten av klimatförändringen. Växtsäsongens start, slut och längd är kopplade till grundläggande egenskaper hos ekosystemen. Förutom att följa klimatet kan uppgifterna användas inom skogs- och jordbruket och av frukt- och biodlare.

Att notera när den första vitsippa blomstrar eller när löven spricker är inget nytt fenomen. Historiskt sett så har många lantbrukare noterat ändringar i naturens kalender. I år har Sveriges lantbruks- universitet kontaktat ungefär 700 platser i landet som mellan åren 1873–1951 har rapporterat in vår- och hösttecken. Kanske har just du blivit kontaktad? ■

Vi behöver din hjälp!

- › Önskar du att ta upp stafettpippen och fortsätta skriva historia på just din gård?
- › Vill du rapportera in vår- och hösttecken på ett helt nytt ställe?

Besök www.naturenskalender.se eller kontakta Hilde Nystad, miljöövervakningsamördnare, på telefon 010-223 43 21 eller e-post hilde.nystad@lansstyrelsen.se

TEMA:TORKAN

Djurskyddskontroller – i torkans spår

Länsstyrelsen har en stor förståelse för att många djurhållare är i en pressad situation just nu på grund av sommarens extremväder och de problem som det medfört. Inför höstens/vinterns djurskyddskontroller har samsynsmöten hållits mellan länsstyrelserna och Jordbruksverket för att ta fram vägledningar inom djurskyddskontrollområdet.

Text: Ulrike Segerström, ulrike.segerstrom@lansstyrelsen.se

Saker att tänka på för att minska risk för avvikelser:

Analysera grovfodret till djuren så att du i tid kan kompensera med kraftfoder eller annat tillskott. Det minskar risken att djuren tappar allt för mycket i hull.

Många har redan nåtts av informationen om att tvärvillkorsavvikelser som konstateras i samband med djurskyddskontroller och som har med torkan att göra inte kommer att generera några avdrag på stöden. Däremot kan inte länsstyrelserna göra avsteg från djurskyddslagstiftningen om brister går ut över djurskyddet och djur riskerar att utsättas för lidande. Vi kan dock komma att ha en större tolerans med vilka åtgärder vi kommer att kräva och när bristerna ska vara åtgärdade. Det skulle till exempel kunna handla om att acceptera ett något lägre hull än normalt på djur eller att man stallar in djur i byggnader som inte är förprovade på grund av långa slaktköer (gäller nöt och får).

Meddela Länsstyrelsens byggnads-konsulenter om du tillfälligtvis har för avsikt att använda utrymmen som inte är förprovade.

Tänk också på att du fortfarande har ett ansvar för att utrymmena inte utgör en skaderisk för djuren även om de är tillfälliga lösningar. ■

Kontaktpersoner förprovning:

- › Kristina Thunström, 010-223 42 76, kristina.thunstrom@lansstyrelsen.se,
- › Malin Nilsson, 010-223 46 64, malin.nilsson@lansstyrelsen.se

ANTIBIOTIKA-RESISTENS

- ett av nutidens allvarligaste hot

Antibiotika används för att behandla bakteriesjukdomar hos människor och djur. Bakterier kan dock utveckla resistens, det vill säga motståndskraft, mot ett eller flera sorters antibiotika. De bakterier som är resistenta mot flera typer av antibiotika kallas multiresistenta bakterier.

Text: Marie Larsson, marie.d.larsson@lansstyrelsen.se

Antibiotikaresistens är ett växande problem i hela världen. Sverige har ännu ett gynnsamt läge jämfört med många andra länder, men antibiotikaresistens är ett växande problem även här.

Viktigt att bromsa spridningen av resistenta bakterier

Antibiotika är ett av de mest värdefulla läkemedel vi har. Det är därför mycket viktigt att bromsa utvecklingen av antibiotikaresistens inom både human- och djursjukvården, genom att undvika onödig eller felaktig användning av antibiotika. Alla kan bidra till att vi ska kunna använda antibiotika även i framtiden.

Felaktig och överdriven användning av antibiotika runt om i världen har fått resistenta bakterier att spridas snabbt. Om vi inte bromsar utvecklingen kan vanliga sjukdomar, som lunginflammation, bli omöjliga att bota.

Djurhållare är skyldiga att minska risken för smitta

Djurhållare är skyldiga att vidta åtgärder för att minska risken att smittor som kan överföras mellan djur och människor sprids. Hygienregler för djurhållare finns reglerade i Jordbruksverkets särskilda hygienföreskrifter.

Djurhållare som bedriver besöksverksamhet ska informera besökare hur de genom enkla åtgärder kan minska risken för att smittas vid besök på en djuranläggning.

Djurhållare som har fått beviljad villkorad läkemedelsanvändning har ett särskilt ansvar avseende att motverka antibiotikaresistens. Genom att vidta förebyggande åtgärder för att minska smittspridning på din gård och att vara restriktiv med antibiotikaanvändningen kan du dra ditt strå till stacken i kampen mot antibiotikaresistens. ■

Antibiotika är ett av de mest värdefulla läkemedel vi har. Det är därför mycket viktigt att bromsa utvecklingen av antibiotikaresistens inom både human- och djursjukvården.

Oktober till mars 2018/19:

ROVDJURS- INVENTERING

De stora rovdjurens antal och utbredning i Sverige följs regelbundet upp med hjälp av inventeringar. Resultaten utgör grund för förvaltning av arterna, vilket bland annat leder till underlag för skadeförebyggande åtgärder. Inventeringen av varg och lo i Södermanland sker framförallt genom spårning på snö och spillningsanalys. Länsstyrelsen samarbetar med jägare, allmänhet och olika intresseorganisationer.

Text och foto: Lovisa Häggström, sodermanland@lansstyrelsen.se

Du kan hjälpa till!

Rapportera om du ser ett rovdjur, dess spår eller spillning genom att anmäla observationen på Skandobs webbplats eller med hjälp av appen Skandobs Touch. På Skandobs kan du också se vad andra rapporterat. Det går även att ringa eller maila (skriv rovdjur i ämnesraden) till Länsstyrelsen i Södermanlands län, för att rapportera in dina fynd.

Spår kontrolleras sedan i fält av en inventerare som har särskild utbildning för att tolka spår och spårtecken från

rovdjur. Kontrollen är nödvändig för att observationen ska kunna kvalitetssäkras. Vid vissa tidpunkter kan det hända att länsstyrelsen måste prioritera och det görs utifrån vilken information länsstyrelsen har om förekomst sedan tidigare.

Alla observationer har betydelse för helhetsbilden av var rovdjuren rör sig och till vilka områden länsstyrelsen ska prioritera inventeringen. Spillning från varg analyseras för att om möjligt säkerställa art, kön och individ. ■

› **Lodjurets spårstämpel.** Ett lodjursspår har vanligtvis avtryck av fyra tår utan klor. Spåret är omkring 7 till 9 cm långt och ganska runt. I tydliga spår kan man känna igen lodjursstämpeln på att den är asymmetrisk, de två mellersta tårna når olika långt fram i spåret. Det kan jämföras med din egen hand, om du håller den framför dig med tummen dold under handflatan.

› **Vargens spårstämpel.** Vargens fyra tår är ofta symmetriskt placerade. Det betyder att de två mellersta tårna är lika långa, samt att de två yttre tårna är lika långa (men kortare än mellantårna). Stämpeln är mellan 8–11 cm lång (kloavtrycken ska inte räknas med i måttet). Detta gäller hunddjur och kan i Sverige exkludera andra arter (utom hunddjur) från spårstämpeln. För att skilja på spår från en varg och en stor hund fodras längre spårningar där gångart, steglängd och beteende kan studeras.

Skandobs finns även som app!

Har du hittat spillning eller spår?

- › Vid spillning eller spår, ta gärna ett foto där en storleksreferens finns med på bilden, exempelvis en husnyckel eller snusdosa.
- › Notera var du befinner dig så du kan hitta tillbaka till spåret.
- › Rapportera snabbt innan spåren försvinner!

www.skandobs.se

Vill du veta mer?

Vill du läsa mer om inventering och inventeringsresultat finns hela rapporterna på viltskadecenters hemsida, inventering av stora rovdjur. www.slu.se/viltskadecenter

Resultat från inventering 2017/18

Lodjur. Under inventeringssäsongen 2017/2018 kvalitetsäkrades 204,5 familjegrupper (hona med ungar) av lodjur i Sverige. Det motsvarar en population med ca 1202 lodjur i Sverige.

I Södermanland har lodjur etablerat en fast stam. I år kvalitetsäkrades totalt tre familjegrupper. Södermanlands län har under många år säkrat mellan en och tre familjegrupper per år. Även söderut i landet finns lodjur, numera i samtliga län utom Gotland.

Varg. Under inventeringen 2017/2018 dokumenterades 30,5 familjegrupper och 25,5 revirmarkerande vargpar i Sverige. Vargpopulationen uppskattas till ca 305 vargar. I Södermanland bildades det vargrevir under 2017. I länet hittades:

› **Sjundareviret:** Familjegrupp konstaterades i reviret som sträcker sig över länsgränsen mot Stockholms län.

› **Ärlareviret:** Revirmarkerande par konstaterades. Vargparet i detta revir splittrades efter vintern och hanen befann sig från senvåren i Sjundareviret.

› **Biareviret:** Revirmarkerande par med valpar som var en korsning mellan varg och hund, korsningar mellan varg och hund får enligt lag inte förekomma i naturen. De är ett allvarligt genetiskt hot mot den vilda vargen och därför togs reviret bort under vintern. ■

Älgjakten 2018/2019

Jakttider och fällavgifter

Jakttider säsongen 2018/19

Älgskötselområden	8 okt – 28 feb
Licensområde	8 okt – 28 feb
Oregistrerad mark	8 okt – 12 okt

Tillåten avskjutning

Älgskötselområde

Avskjutningens omfattning regleras via områdets skötselplan.

Licensområde

Enligt särskilt meddelad licens för området.

Oregistrerad mark

Obegränsat antal årskalvar.

Älgobservationer (älgobs)

Länsstyrelsen uppmanar jägare att samla in älgobs under älgjakten första 30 dagar den kommande jaktsäsongen. Älgobsen speglar förändringar i täthet, könskvot och kalvproduktion. Detta är värdefull information vid fastställandet av skötselplaner. Rapportera älgobs på www.viltdata.se

Anmäla jaktresultat

Att anmäla jaktresultatet är obligatoriskt. Fälld älg ska senast två veckor efter att den har fällts rapporteras digitalt. Under jakttidens gång ska rapportering ske på www.algdata.se vilket är länsstyrelsens egna inrapporteringssystem. När jakten är avslutad ska jakten slutrapporteras i www.algdata.se, det vill säga för kommande period senast den 14 mars 2019. Har jaktområdet då fällt någon eller några älgar kommer det genereras en faktura i älgdata för de fällavgifter som ska betalas in.

Fällavgift för jaktåret 2018/19:

Vuxen älg: 1000 kronor
Kalv: 200 kronor

Viltskadeträff inom dovhjorts-projektet

Nordvästra Gåsinge dovhjortskötselområde anordnade en träff i början av augusti med temat viltskador. Både markägare och jägare inom skötselområdet deltog vid träffen.

Text: Josefin Linusson, josefin.linusson@lansstyrelsen.se Foto: Torleif Nilsson

Deltagarna besökte under dagen ett antal gårdar och spannmålsfält med varierande skadenivå. Även ett skogsområde besöktes för att titta på skador främst orsakade av kronhjortar. En av länsstyrelsens förordnade besiktningspersoner var med under dagen och delade med sig av sin kunskap om skador på gröda och hur besiktningen av skador i samband med ansökan om skydds jakt genomförs.

Länsstyrelsen ser mycket positivt på att skötselområden själva tar initiativ till den här typen av möten som, förutom att bli en

källa till kunskap, även är ett viktigt forum för markägare och jägare att diskutera gemensamma frågor. Nordvästra Gåsinge planerade under dagen för att anordna en aktivitet även nästa sommar.

Inom projektet finns det möjlighet att få bidrag från Länsstyrelsen för den här typen av aktiviteter. Länsstyrelsen hoppas att denna typ av aktivitet ska ge ringar på vattnet och få fler skötselområden att hitta forum för kunskapsinhämtning, erfarenhetsutbyte och att samverka kring gemensamma problem och möjligheter. ■

TEMA:TORKAN

Torkans effekter på viltet

Den extremtorka vi erfarit i sommar är påfrestande även för viltet. Effekter som sannolikt kan komma att observeras är lägre slaktvikter och lägre reproduktion, samt att viltets geografiska fördelning skiljer sig från det normala. Negativa effekter på föryngringen kan sannolikt märkas även de närmast förestående åren. Det är svårt att förutspå storleksordningen av torkans effekter och därför är det viktigt att jägarkåren under årets jakt bidrar med en särskilt omfattande rapportering av älgöbs och slaktvikter.

Det är alltid viktigt att skötselområden jagar enligt uppsatta avskjutningsmål. Om det på grund av torkan finns för lite föda åt alla vilda djur, är det särskilt viktigt att fälla alla de älgar och hjortar man planerat. Då blir konkurrensen mindre och fler djur får tillräckligt att äta. Framförallt är det viktigt att fälla kalvar i år. Årets föryngring har fått en svår start och kan komma att utgöra en svag årskull hela livet och på så vis påverka älgstammens kvalitet.

Under rådande förhållanden innebär jakt och jaktträning med hund en påfrestning för viltet. För att inte utsätta djuren för onödiga påfrestningar rekommenderar länsstyrelsen jägare att ta särskild hänsyn och vara återhållsamma med jakt och jaktträning med hund. ■

Viktor Tylstedt

viktor.tylstedt@lansstyrelsen.se

Foto: Leif Ragnarsson

Jägarna får tillbaka del av fällavgifterna

Fällavgifterna för älg betalas till älgvårdsfonden som Länsstyrelsen har i uppgift att hantera. Hur fonden ska nyttjas regleras i jaktförordningen. Dels ska inbetalda avgifter täcka kostnaderna i förvaltningen av länets älgstammar men ska också, i mån av tillgång på medel, gå tillbaka till jägarna som bidrag för att få ökad kunskap om älgstammarna i länet.

Bidrag till inventering för älgskötselområden

Det finns möjlighet för älgskötselområden i länet att söka bidrag till att inventera älgstammen. För att få bättre kunskap om älgstammarna i länet och för att få bättre

underlag till älgskötselplanerna är det positivt om inventeringarna ökar. Exempel på inventeringar man kan få bidrag till är spillningsinventering, flyginventering och betestrycksinventering. Hur stort bidrag ett skötselområde kan få beror på hur mycket det skötselområdet betalade i fällavgift föregående år. Ju mer betald fällavgift, desto större bidrag. Bidrag lämnas till ett begränsat antal skötselområden varje år. Ett skötselområde kan erhålla bidrag högst vart sjätte år.

Bidrag till skjutbanor

Det finns liksom tidigare möjlighet att ansöka om bidrag till anläggning och

upprustning av älgskyttebanor. I ansökan ska verksamheten beskrivas samt vilka förbättringar som planeras och på vilket sätt det gagnar älgjägare. Till ansökan bifogas offerter eller fakturor. Hur stort bidrag som kan betalas ut styrs av intäkterna i älgvårdsfonden samt hur många skjutbanor som ansöker innevarande år.

Ansökningsblankett finns att ladda ner eller skriva ut på länsstyrelsens webbplats. Ansökan ska lämnas till länsstyrelsen senast den 31 juli för att få möjlighet att ta del av inbetalda fällavgifter från föregående jaktår. ■

Viktor Tylstedt

viktor.tylstedt@lansstyrelsen.se

Viktigt om utbetalning

Utbetalning av ditt beviljade stöd inom projekt- och företagsstöd och miljöinvesteringar

Regelverk och rutiner är nya för stödperioden 2014–2020. Skillnaderna är stora när det gäller utbetalning, likaså när det gäller grundläggande principer för redovisning av utbetalning. Därför är det mycket viktigt att du tar dig tid att noga läsa instruktionerna inför utbetalning. Ta kontakt med oss om du känner dig osäker.

Läs igenom hela beslutet om stöd och de bilagor som finns till beslutet. Att veta vilka regler som gäller underlättar för dig när du ska ansöka om utbetalning. Om du kan söka delutbetalningar framgår av beslutet.

Läs på www.jordbruksverket.se om hur du ska redovisa dina utgifter, vilka underlag du ska skicka in och vilken information underlaget ska innehålla. Under tiden du arbetar med din ansökan om utbetalning ska du spara den som utkast. Skicka in den först när du är helt färdig med redovisningen, inte innan. Var uppmärksam på att en inskickad utbetalningsansökan inte går att uppdatera.

Nya regler
och rutiner för
2014-2020

Viktigt att komma in med slututbetalning innan ditt slutdatum!

Om din ansökan om slututbetalning kommer in efter det slutdatum som står i ditt beslut om stöd gör vi ett avdrag. Avdraget är 1 procent av utbetalningsbeloppet per dag som ansökan om slututbetalning är försenad. Om förseningen uppgår till mer än 25 kalenderdagar avvisar vi din ansökan om slututbetalning. Det betyder att du inte får några pengar.

Hinner du inte redovisa innan ditt slutdatum?

Du kan ansöka om att få ditt slutdatum ändrat. Använd blanketten "Ansökan - ändring av beslut om stöd". Blanketten finns på Jordbruksverkets webbplats www.jordbruksverket.se. Du måste ansöka om detta innan ditt slutdatum.

Vid handläggning av utbetalningsansökningar har vi upptäckt en del brister:

- › Blanketten "Godkännande – publicering av personuppgifter" är inte medskickad vid slututbetalningsansökan. Denna blankett finns att hämta på Jordbruksverkets webbplats.
- › Observera att det är den som fått beslut om stöd som ska stå som mottagare på fakturorna och betala dessa. Beslutet är enligt enhetskostnad, men fakturor har redovisats i utbetalningsansökan.
- › Begagnad utrustning finns med i utbetalningsansökan fast det inte är stödberättigande. Det framgår av beslutet om begagnad utrustning ger rätt till stöd eller inte och det kan vara olika för olika åtgärder.
- › Kostnader som inte hör till investeringen finns medtagna i redovisningen.
- › Bristfälliga betalningsbevis. Det måste framgå vem som har betalat, när betalningen har genomförts och till vilket bank- eller postgiro betalningen skett.
- › Avtal/orderbekräftelser/följesedlar som faktura hänvisar till är inte bifogade. Det måste klart och tydligt framgå av fakturan vad kostnaden gäller.
- › Kopia på fullmakt saknas när det är någon annan än sökande av stöd som fyllt i ansökan om utbetalning.

Ändringar & ansökningar

I vissa fall får länsstyrelsen **inte** begära komplettering av din utbetalningsansökan

Detta betyder att du inte kan komplettera din ansökan med korrigerade underlag, för att undvika avdrag, om länsstyrelsen påpekat brister i någon av följande punkter:

- › Stödmottagaren har inte registrerat deltagare inom rådgivning och kompetensutveckling i hänvisad e-tjänst vid tidpunkten för ansökan om slututbetalning.
- › Det saknas kontroll av ledningsägare från webbplatsen www.ledningskollen.se (gäller bredband)
- › Det saknas registrering av bredbandsnät på webbplatsen www.ledningskollen.se (gäller bredband)
- › Det saknas dokumentation om utförd leveransmätning. (gäller bredband)
- › Det saknas dokumentation om genomförd lägesinmätning av den upprättade fysiska sträckningen av bredbandsnätet (gäller bredband)
- › Det saknas en upprättad förvaltningsplan, det vill säga om stödmottagaren avser att vara ägare av den passiva bredbandsinfrastrukturen efter slututbetalningen av stöd (gäller bredband)

Länsstyrelsen får begära in komplettering om underlag saknats helt vid ansökan om utbetalning. Enligt 3 kap 39 § i SJVFS 2016:19 så ska länsstyrelsen göra ett avdrag med 2 procent på utbetalningsbeloppet om stödmottagaren bryter mot vissa villkor. Vid upprepat fel ska länsstyrelsen dubblera storleken på avdraget. I enlighet med artikel 3 i kommissionens genomförandeförordning (EU) 809/2014 (avser stöden i landsbygdsprogrammet) får en handling enbart återkallas om länsstyrelsen inte påpekat brister i den.

Nya regler
och rutiner för
2014-2020

Särredovisning - ny information

Du ska fortfarande på ett tydligt och överskådligt sätt visa i din bokföring vilka intäkter och utgifter som tillhör insatsen i förhållande till din övriga verksamhet. När du söker om utbetalning behöver du dock inte längre skicka in underlag som visar att du har särredovisat men vid en eventuell kontroll kommer Jordbruksverket att kontrollera särredovisningen.

Ändringar i föreskrift för projekt- och företagsstöd

Jordbruksverket har beslutat om ändringar i Statens jordbruksverks föreskrifter (SJVFS 2016:19) om företagsstöd, projektstöd och miljöinvesteringar samt stöd för lokalt ledd utveckling. De beslutade ändringarna trädde i kraft den 7 juli 2018.

Sammanfattning av de större ändringarna

- › Beloppsbegränsningen på 1000 kronor för betalningar med Swish tas bort. Ändringen innebär att stödmottagaren kan få stöd för köp som överstiger 1 000 kronor om köpet är betalat med Swish och stödmottagaren med bankkontoutdrag kan visa att betalningen har gått till rätt mottagare.
- › Kravet på underskrift vid kompletteringar eller ändringar av en ansökan är borttaget. Det innebär att kompletteringar eller ändringar i en ansökan om stöd som kommer in till Jordbruksverket inte behöver vara undertecknade av den sökande eller behörig företrädare för den sökande.
- › Den som vill söka startstöd får utökad tid att skicka in sin ansökan. Den tidigare gränsen på 6 månader efter etableringen har utökats till 24 månader efter etableringen. Det ger nystartade företagare tid att hinna med allt som ska göras vid ett övertagande eller vid uppstarten av ett nytt företag. Observera att den här ändringen började gälla den 15 juli.
- › Hur mycket pengar som finns kvar för startstöd i varje län kan variera. Varje län kan också ha regionala prioriteringar så kontakta din länsstyrelse för att få veta förutsättningarna i ditt län, innan du ansöker om startstöd.
- › Även andra ändringar har genomförts i föreskriften som kan påverka dig som stödsökande, för mer information, se www.jordbruksverket.se

NY LIVSMEDDELS- STRATEGI

Arbetet med att ta fram en ny regional livsmedelsstrategi leds av länsstyrelsen tillsammans med LRF och Regionförbundet Sörmland. Under våren, sommaren och den tidiga hösten har projektledaren rest runt i länet för att träffa aktörer verksamma inom livsmedelskedjan. Det har inneburit möten med bland annat kommuner, restauratörer, lantbrukare och livsmedelsförädlare. I slutet av september hölls även två öppna möten där alla var välkomna. Mötesdeltagarna har kommit med intressanta inspel och perspektiv, och tillsammans har dom format innehållet i strategin och den tillhörande handlingsplanen.

Mellan den 8 och den 28 oktober kommer livsmedelsstrategin och handlingsplanen att vara ute på remiss. Det innebär att företag, intresseorganisationer och privatpersoner har en möjlighet att komma med yttranden om innehållet. Är du intresserad så håll utkik på länsstyrelsens webbplats den 8 oktober för mer information!

Efter remissen ska de inkomna synpunkterna bearbetas. Den färdiga strategin förväntas sedan att presenteras vid årsskiftet. Arbetet 2019 kommer att handla om att implementera och förverkliga visionen och de mål som sätts i strategin, ett arbete som alla involverade parter ser fram emot! ■

Karin Larsson
karin.larsson@lansstyrelsen.se

Ekologisk produktion

Driver du ekologiskt lantbruk eller är intresserad av att ställa om?

Du kan få kompetent hjälp av våra rådgivare inom ekologisk odling och djurhållning. Rådgivning erbjuds för tillfället till produktionsinriktningarna:

- › Växtodling
- › Mjök
- › Nöt
- › Lamm
- › Frukt och bär
- › Ägg och fjäderfä
- › Potatis och frilandsgroänsaker

För mer information om rådgivning se vår webbplats eller kontakta:

Jenny Askenfelt, 010-223 43 73
jenny.askenfelt@lansstyrelsen.se

Studieresa

Holistic management

På uppdrag av Länsstyrelsen i Södermanlands län anordnar Hushållningssällskapet en studieresa på temat Holistic Management med inriktning mot betesdrift den 16 oktober.

Holistic management är ett driftledningsverktyg som bidrar till att optimera ekosystemprocesser, ofta med hjälp av betesdjur.

Genom att planera betesdriften utifrån en helhetssyn och gynna en artrik flora och fauna går det att öka avkastningen på betet och samtidigt bidra till att marken inte blir lika känslig för vädersvängningar såsom torka och skyfall.

Kostnad och anmälan

Anmäl dig till Frida Hedin, 018-56 04 32, frida.hedin@hushallningssallskapet.se Deltagaravgiften är 200 kronor exklusive moms. Kostnad för mat tillkommer, mer information om detta senare. Glöm inte att ange eventuella kostavvikelser. För mer information se kalendern på länsstyrelsens webbplats.

Vi planerar i nuläget också flera aktiviteter inom ekologisk produktion, så håll utkik på länsstyrelsens webbplats och i vår kalender för de senaste nyheterna! ■

ETT RIKT ODLINGS

Särskild satsning på ängar och betesmarker inom nya projektet *Skötsel av ängs- och betesmarker – nätverk, samverkan och nya metoder*.

Text: Ulrika Hägertorp, ulrika.hagertorp@lansstyrelsen.se, 010-22 34 397 Foto: Monika Gustafsson

Slätterängar och naturbetesmarker hör till våra mest artrika markslag i Sverige. Det är mycket tack vare variationen i markerna och att de innehåller många olika vegetationstyper och livsmiljöer som gör att de hyser en stor biologisk mångfald.

Förutom gräs och örter finns det ett stort antal arter från andra växt- och djurgrupper så som grodor, svampar, insekter och fåglar som på något vis är knutna till dessa marker. Men även mindre artrika ängs- och betesmarker är viktiga att bevara. De bidrar till ett öppet landskap och fungerar som livsmiljöer och möjliga spridningsvägar för odlingslandskapets arter. För många förknippas landsbygden med betande djur, vilket också är en förutsättning för att dessa marker ska finnas kvar. Utan bete eller slätter växer markerna igen och den hävdberoende florans och faunas försvinner.

I Södermanland, liksom i övriga Sverige, ökar antalet hotade arter i odlingslandskapet, jordbruksföretag och betesdjur minskar liksom arealen hävdad ängs- och betesmark.

I Södermanland, liksom i övriga Sverige, ökar antalet hotade arter i odlingslandskapet, jordbruksföretag och betesdjur minskar liksom arealen hävdad ängs- och betesmark. Enligt den senaste uppföljningen kommer miljökvalitetsmålen Ett rikt odlingslandskap och Ett rikt växt- och djurliv inte att nås till år 2020.

För att försöka vända denna trend presenterade regeringen i september 2017 en ny nationell satsning på 255 miljoner kronor till just betesmarker och slätterängar för åren 2018 till 2020. Förutom att höja ersättningsnivåerna för vissa miljöersättningar från och med 2018, ska 30 miljoner kronor fördelas mellan länen. Dessa ska användas inom ämnesområdet *Skötsel av ängs- och betesmarker – nätverk, samverkan och nya metoder* och ska bidra till att sprida kunskap kring skötsel av ängar och betesmarker.

Skötsel av ängs- och betesmarker

När antalet betande djur minskar kan det krävas olika typer av skötselmetoder, till exempel att flytta befintliga betesdjur från vall till naturbetesmark, att marken betas vartannat år och slås vart annat år, kompletterande skötselmetoder som bränning eller att redan utmagrad åkermark läggs om till slätteräng. I områden där brist på betesdjur är en sannolik orsak till att marker riskerar att växa igen kan det behövas lokala nätverk mellan olika aktörer som kan ha nytta av att samarbeta med varandra. Projektet ska därför bidra med att skapa och stötta sådana samarbeten. Det kan till exempel handla om att hitta samverkansformer mellan djurhållare, fastighetsägare utan betesdjur eller maskiner, och andra aktörer som kan bidra

LANDSKAP

till ökade arealer skötta ängs- och betesmarker.

Målgruppen för projektet är djurhållare, markägare och lantbrukare, men även andra aktörer som maskinentreprenörer, övriga landsbygdsboende, lokala och regionala myndigheter, föreningar och andra intressenter.

Aktiviteter i Södermanland

I Södermanland kommer det inom projektet att hållas fältvandringar med särskild satsning på naturbetesmarker för att visa på nyttan, både ekonomiskt och miljömässigt, med att bruka dessa. Det kommer även att genomföras fokusträffar med inriktning på slätterängar som avslutas med fältvandring och maskinvisning av olika slätteraggregat. För att ängs- och betesmarkerna ska fortsätta hävdas krävs i de flesta fall företags-ekonomisk lönsamhet och projektet ska därför bidra till att sprida information om betesrådgivning och möjlig finansiering via olika typer av ersättningar, bland annat olika miljöersättningar.

Betesförmedling

I Södermanland har man under sommaren startat upp en betesförmedling där djurhållare och fastighetsägare utan djur eller maskiner själva kan ta kontakt med varandra på ett enkelt sätt, genom en intresseanmälan på länsstyrelsens webbplats. Syftet är att få olika aktörer som kan ha nytta av varandra att samarbeta för att på så vis bevara och öka arealen ängs- och betesmarker i länet. ■

Att publicera sina uppgifter på webbplatsen är kostnadsfritt

www.lansstyrelsen.se/sodermanland/lantbruk-och-landsbygd/jordbruk-och-djurhallning/djurhallning/betesformedling.html

Mer information om kommande aktiviteter inom projektet publiceras efterhand på länsstyrelsens webbplats och i Aktiv landsbygd, så håll utkik!

Fårkurser i Mälardalen-Hjälmarregionen

Länsstyrelserna i Mälardalen-Hjälmarregionen arrangerar fårkurser tillsammans. Projektet innehåller en serie med träffar och

en studieresa i varje län. I schemat nedan kan du se återstående kurstillfällen. Träffarna är dagtid mellan 9–15 och har olika teman som handlar om fårskötsel och lammproduktion.

Med dessa kurser vill vi stimulera till ökad kunskap hos fårägare och därmed främja god djurvårld hos en betydelsefull grupp av betesdjur. Ulrika König och Theo Den Braver från Gård & Djurhälsan medverkar på alla träffar och länsstyrelsen på vissa.

Alla kurstillfällen kommer att läggas ut på respektives länsstyrelses webbplats och anmälan görs i kalendern. Kostnaden är 300 kronor exklusive moms per tillfälle. Kostnad för resan tillkommer. Mat och fika betalas av deltagaren på plats.

Kontakta oss om du har frågor:

- Stockholm (AB) och Uppsala (C) - län
Åsa Pettersson, Länsstyrelsen i Stockholms län, 010-223 15 16, asa.pettersson@lansstyrelsen.se
- Södermanland (D) och Västmanland (U) - län
Malin Nilsson, Länsstyrelsen i Södermanlands län, 010-223 43 64, malin.nilsson@lansstyrelsen.se
- Örebro (T) och Västmanland (U) - län
Maria Bergman, Länsstyrelsen i Örebro län, 010-224 83 39, maria.bergman@lansstyrelsen.se

FOTO: LÄNSSTYRELSEN ÖREBRO LÄN

Län	AB	C	D	T	U
Tema/ Lokal	Berga	Jälla	Grinda Gårdglass	Kvinnersta	Ransta /Björksta
Praktisk fårhälsa	10 sep På gård	11 sep På gård	13 sep På gård	25 sep På gård	4 okt På gård
Byggnader	5 nov	6 nov	20 nov	21 nov	7 nov Björksta
Allmän fårhälsa	6 dec	3 dec	5 dec	11 dec	12 dec Björksta
Fåret 2019	14 jan	28 jan	15 jan	29 jan	9 jan
Lamning	-	1 feb	26 febr	-	-
Bete		12 mars	-	13 mars	
Vallodling		-		4 april	

Kommersiell rådgivning till lanthandlare

Nu kan du som lanthandlare söka rådgivning inom nedanstående områden. Rådgivningen kommer vara helt anpassad och fokusera

på det som just du som lanthandlare vill ha hjälp med. Rådgivningen kommer ske på en lämplig plats bestämd av dig som lanthandlare och kan ske i personalgrupp, individuellt eller tillsammans med andra lanthandlare i grupp. Du bestämmer!

Våra rådgivare är proffs på sitt område och har många års erfarenhet av både rådgivning och arbete inom både lanthandel och ämnesområdena.

Områden där du kan få rådgivning:

- Inköp och distribution
- Varuexponering
- Utveckling och diversifiering
- Företagsekonomiska analyser
- Energieffektivisering
- Nytt sätt för service

Projektet leds av Länsstyrelsen Dalarna i samverkan med sju län (Uppsala, Örebro, Gävleborg, Västmanland, Värmland och Södermanland) som syftar till att genom kompetensutveckling med individuellt fokus stärka lanthandlare som utför

kommersiell service på landsbygden, för att på så sätt upprätthålla och utveckla servicen för boende och företag.

Kostnad

Du som lanthandlare betalar 30% av total-kostnaden medan projektet som med-finansiär står för 70%.

För mer information kontakta

Marcus Forss, projektledare,
010-223 43 42
marcus.forss@lansstyrelsen.se

Smakrik och blomstrande besöksnäring

Under namnet "Smakrik och blomstrande besöksnäring"

ordnar vi kurser, företags-

besök och rådgivning för besöksföretag på landsbygden i Stockholms, Uppsala, Västmanlands, Örebro och Södermanlands län. Du som har ett boende, servering, gårdsbutik eller annan besöksverksamhet på landsbygden är välkommen på aktiviteterna.

Rådgivning för ett lönsammare besöksföretag

Nu kan du som har ett besöksföretag på landsbygden i Södermanlands län få rådgivning anpassat för just ditt företag inom följande ämnesområden:

- › Trädgårdsvård – Att bevara och utveckla en historisk trädgård
- › Trädgårdsdesign – Med trädgården som skyltfönster
- › Matlagning – Hög matupplevelsen
- › Marknadsföring på webben och i sociala medier
- › Att bygga försäljningen kring en historia – Storytelling
- › Sälj mer i din gårdsbutik
- › Tillgänglig besöksverksamhet

Inom satsningen har vi avtal med mycket kompetenta rådgivare. Du betalar endast 30% av kostnaden resten finansieras av Landsbygdsprogrammet.

Läs mer om rådgivningen, företagsbesök och kurser på vår hemsida, här kan du ladda ner en broschyr om rådgivningen och prenumerera på vårt nyhetsbrev;
www.lansstyrelsen.se/vastmanland/smakrikbesoksnaring

För mer information kontakta:

Kerstin Bjäresten Osmark, 010-224 94 11, kerstin.bjaresten.osmark@lansstyrelsen.se

Läs mer och anmäl dig till våra aktiviteter på Kurskalendern på länsstyrelsens webbplats:

www.lansstyrelsen.se/sodermanland

FOTO: MAUD EDHAGER

Lanthandlarträff i höst

Den 25 oktober har länsstyrelsen planerat en "Handlardag" för

länets lanthandlare och personer som arbetar med landsbygds-

och näringslivsutveckling i kommuner och organisationer. Dagen kommer att kantas av föreläsningar kring bland annat möjligheter/utmaningar, och exempel från andra län där ett flertal handlare gått ihop och bildat ett nätverk för att gemensamt ta

sig an uppkomna problem. Målet med dagen är att få del av det som lanthandlarna tycker är viktigt för att driva en dagligvaruhandel på landsbygden, och framförallt hur tillvaron kan utvecklas.

För mer information kontakta:

Marcus Forss, 010-223 43 42
marcus.forss@lansstyrelsen.se

UTBLICK

AGRO SÖRM

Agro Sörmland, en neutral mötes- och utvecklingsarena för de gröna / biobaserade näringarna, startade för drygt ett år sedan. Verksamheten har fått en minst sagt flygande start med mycket positivt mottagande. Under det första verksamhetsåret har det byggts många broar mellan de biobaserade näringarna och det övriga näringslivet. Samarbeten har utvecklats såväl inom länet som över länsgränser med befintligt innovationssystem, myndigheter och med andra kluster.

Agro Sörmland tar upp aktuella frågor, spanar på framtiden och vill vara med i matchen kring teknikutveckling och innovation, såväl nationellt som internationellt. Syftet med verksamheten är att bidra till ökad Lönsamhet, Produktion och Tillväxt samt ökad Innovationstakt och Konkurrenskraft

Agro Sörmland drivs som ett projekt under tre år av AgroÖst Ideell förening med målsättningen att övergå till permanent verksamhet. Huvudfinansiärer är Regionförbundet Sörmland och Länsförsäkringar i Södermanland samt banker och andra privata aktörer.

Med många olika finansiärer blir man mindre sårbar, får ökad delaktighet och engagemang vid byggandet av en gemensam klusterarena. Det råder stark medvind och verksamheten växer, det gäller att finna fler finansiärer för att skapa en stabil ekonomisk grund.

Branschrådet är basen i vår verksamhet och består idag av 9 företagsledare med olika lantbruksinriktningar. Branschrådet har regelbundna möten där det diskuteras näringens utmaningar idag och i framtiden, och förslag på intressanta och aktuella områden för frukostmöten, seminarier och projekt tas fram.

Ett minst sagt aktuellt område är den senaste tidens värme och torka som har orsakat akut brist

LAND

Cilla Krantz:

"Verksamhetens syfte är att bidra till ökad Lönsamhet, Produktion och Tillväxt samt ökad Innovationstakt och Konkurrenskraft."

på foder. Flera lantbrukare i länet uppger att de endast fått in 50-60 % av normal skörd. Agro Sörmland, i samarbete med Länsstyrelsen och LRF, anordnade nyligen tre seminarier runt om i länet med anledning av detta. Hushållningssällskapet, Växa Sverige, Gård & Djurhälsan och LRF medverkade och erbjöd rådgivning och stöd. Seminariet avslutades med paneldiskussion och uppmaning om samarbete. Agro Sörmland kommer att återkomma kring problematiken med klimatförändringar och effekter av värme o torka. Här gäller det att både kunna lösa det akuta läget och tänka långsiktigt.

Klimatfrämjande åtgärder ligger inom samma tema, och möjligheten till investeringsstöd från Klimatklivet samt åtgärder inom Greppa näringen var fokus under två nyligen genomförda frukostmöten. Även dessa möten anordnades i samarbete med Länsstyrelsen och LRF.

Cilla Krantz, cilla@agrosormland.se

Besök www.agrosormland.se och vår [facebook](#)sida!

Ett axplock av kommande aktiviteter och pågående projekt:

› Det årliga eventet **Smart Farming** äger rum 11 oktober med tema "Ledarskap". Ett brett område där vi bland annat tar upp det personliga ledarskapet, arbetskraftsförsörjning och trender för att skapa en attraktiv arbetsplats, att arbeta med lean och olika tekniska beslutsstöd. Seminariet bjuder på spännande föreläsningar, diskussioner och workshops samt företagspresentationer av det senaste inom beslutsstöd.

› **Nordic Agro Summit** är ett konferenskoncept på Malmömässan som testades för första gången i februari i år. Tema för NAS är framtidens lantbruk, och såväl nationella som internationella föreläsare på hög nivå anlitas. Teknikutveckling och innovation är nyckelord. Genom ett samarbete med arrangören anordnades en paketresa från Mellansverige till konferensen. Konferensen blev mycket uppskattad och blir ett årligt evenemang framöver. Agro Sörmland har stärkt samarbetet med arrangören och kommer bland annat med branschrådet att delta i planeringen av programinnehåll och upplägg till NAS 13-14 februari 2019. Agro Sörmland, i samarbete med SPMO, kommer återigen att anordna en resa från mellersta Sverige till Nordic Agro Summit.

› **Projekt Grönsaker på friland.** Länsstyrelsens GAP analys visar på stor brist gällande produktion av grönsaker i Sörmland. Detta nystartade projekt vänder sig till lantbrukare med lämpliga marker som vill växa genom en ny nisch, vill finna nya gemensamma affärsmodeller för logistik, förvaring, marknadsföring etc., och samarbeta med AF kring arbetskraftsförsörjning, validering och praktik. Hållbarhetsaspekterna genomsyrar projektet. Det finns plats för fler i detta pilotprojekt. Om intresse finns, se kontaktuppgifter till projektledaren på Agro Sörmlands hemsida.

› **Projekt Affärsutveckling, innovation och internationalisering** för hästrelaterade företag. Ett länsövergripande projekt där målet är att bygga en infrastruktur för stöd till hästnäringen med sikte på innovation, affärsutveckling och den internationella marknaden. Här byggs broar mellan företag inom olika discipliner och branscher, broar till befintligt innovationssystem och andra aktörer inkl. riskkapital och utvecklas kontakter med den internationella marknaden.

› Agro Sörmland är initiativtagare till en **Forsknings- och Utvecklingsgrupp** bestående av forskare, ingenjörer och ett antal lantbrukare. Gruppens inledande arbete övergår nu i ett pilotprojekt där man med ett skarpt "case" skapar en arbetsmodell för en innovationsgrupp. Tanken på sikt är att kunna lyfta utmaningar och idéer direkt från lantbrukarna och ta in lämpliga konstellationer av utvecklare och forskare för att med ny teknik lösa problemen.

Den som inte
gör några misstag
gör vanligtvis
ingenting alls

B

4 frågor till... ...Kerstin Bjäresten Osmark, **ny** projektledare för Smakrik och blomstrande besöksnäring

FOTO: ANTON OSMARK

Vad är Smakrik och blomstrande besöksnäring och vad är syftet?

– Smakrik och blomstrande besöksnäring vänder sig till landsbygdsföretag med besöksverksamhet i Sörmlands, Örebro, Stockholm, Uppsala och Västmanlands län och finansieras av Landsbygdsprogrammet. Vi ordnar kurser, företagsbesök och rådgivning för att öka besöksföretagens lönsamhet och konkurrenskraft. Företagsbesök och kurser läggs vi ute på besöksföretagen för att få inspiration och utbyta erfarenheter.

Vilka är de största utmaningarna i projektet?

– Att vi når alla intresserade besöksföretag på landsbygden här i Mälar- och Hjälmabygden. Att nå ut med vårt erbjudande om rådgivning där vi har avtal med mycket kompetenta rådgivare inom Trädgård, Matupplevelse, Tillgänglighet, Storytelling,

Inredning av gårdsbutiker och Digital marknadsföring. Besöksföretaget betalar endast 30% av kostnaden resten finansieras av EU. Hjälp oss gärna att sprida detta till intresserade!

Vad händer den närmaste tiden inom "blomstrande"?

– I september har vi haft företagsbesök hos besöksföretag bl a med tema trädgårdsdesign och tillgänglighet. I nästa vecka ser jag fram emot kursen i Storytelling på Katrinelund; Stora Mellösa och senare i oktober har vi en kurs i inredning av gårdscafé på Landsberga Gård, Örsundsbro.

I höst har vi lagt flera aktiviteter där våra rådgivare varit med och utvecklat besöksföretagen. Prenumerera på vårt nyhetsbrev och titta i kalendern så du inte missar senhöstens och vinterns aktiviteter där vi tillsammans höjer matupplevelsen, lockar

fler besökare, ökar gästnätterna och bygger nätverk. Tipsa oss gärna om besöksföretag och tema som ni önskar!

Vilket är ditt bästa sommarminne från sommaren 2018?

Semesterresan utmed norska kusten som avslutades med vandring i svenska fjällen tillsammans med min son Anton. Det gav både minnen, rekreation, inspiration och kvalitetstid. ■

Läs mer om Smakrik och blomstrande besöksnäring och prenumerera på vårt nyhetsbrev: www.lansstyrelsen.se/vastmanland/smakrikbesoksnaring

Kerstin Bjäresten Osmark

kerstin.bjaresten.osmark@lansstyrelsen.se
010-224 94 11